

**Návrh úprav systému financování ošetrovatelské a rehabilitační
péče v pobytových zařízeních sociálních služeb**

certifikovaná metodika

Ladislav Průša, Jana Langhamrová, Martin Holub, Pavel Bareš

řešitelský tým projektu
"Náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče
v pobytových zařízeních sociálních služeb"

projekt byl podpořen TA ČR v rámci programu OMEGA (číslo TD020176)

**Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
2015**

Oponentní posudky zpracovali:

Ing. Marie Klímová, Ph.D., Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Mgr. Jan Vrbický, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Metodiku podrobně popisuje monografie "Náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb" / Ladislav Průša, Jana Langhamrová, Martin Holub a Pavel Bareš – Praha: VÚPSV, 2015. ISBN

Monografie shrnuje a uzavírá výsledky realizovaného kvantitativního výzkumného šetření a na tomto základě předkládá úprav systému financování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb.

Uživatelem metodiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., <http://www.vupsv.cz/>

Osnova

1. Cíl metodiky	str. 5
2. Popis metodiky, srovnání se stávajícími postupy	str. 5
3. Novost postupů a její zdůvodnění	str. 8
4. Popis uplatnění certifikované metodiky	str. 8
5. Seznam použité související literatury	str. 9
6. Seznam publikací, které předcházely metodice	str. 10

1. Cíl metodiky

Cílem předložené certifikované metodiky je na základě analýzy výsledků terénního kvantitativního výzkumného šetření o rozsahu nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb a porovnání získaných výsledků se skutečnými výdaji zdravotních pojišťoven za tuto formu péče navrhnout takový způsob jejich financování, který by přispěl k odstranění nedostatků současného stavu a ke zvýšení efektivity jejich poskytování a financování.

2. Popis metodiky, srovnání se stávajícími postupy

V r. 2014 bylo v 10 pobytových zařízeních sociálních služeb provedeno šetření rozsahu lékařem indikované a zdravotnickými pracovníky skutečně poskytnuté a vykázané ošetrovatelské a rehabilitační péče na celkovém vzorku 1 899 klientů těchto zařízení. Pro jejich identifikaci byla sledována tato hlediska:

- věk klienta,
- pohlaví,
- příspěvek na péči podle stupně závislosti,
- základní diagnóza,
- inkontinence (ano/ne),
- smyslové omezení (ano/ne),
- typ zařízení (domov pro seniory, domov se zvláštním režimem, domov pro osoby se zdravotní postihem).

V rámci realizovaného šetření byly sledovány tyto úkony a výkony:

- zahájení péče, její přerušování, překlady, ukončení péče,
- odběr biologického materiálu (krev a ostatní),
- aplikace léků p. o., parenterálně, lokálně, ostatní formy,
- aplikace infuzní terapie, inhalační terapie, oxygenoterapie,
- péče o rány se sekrecí, bez sekrece,
- klyzma, laváže,
- péče o permanentní katetr,
- zavedení nasogastrické sondy,
- vyšetření pacienta přístrojovou technikou (glukometr, biolampa, spirometr, EKG),
- nácvik a zaučování aplikace inzulínu,
- ošetření stomíí,
- asistence druhé osoby,
- vyšetření ergoterapeutem při zahájení ergoterapie, kontrolní,
- individuální terapie základní nebo s využitím dílen,
- nácvik všedních denních činností ADL,
- ergoterapie skupinová základní nebo s využitím dílen.

Struktura výzkumného vzorku je zřejmá z tabulky č. 1.

tabulka č. 1:

Struktura klientů v jednotlivých typech zařízení poskytujících pobytové sociální služby

typ zařízení	počet klientů				průměrný věk (dosažený v r. 2014)			medián věku	modus věku
	celkem	muži	ženy	nevyplněno	celkem	muži	ženy		
domov pro seniory	1 224	300	846	78	83,0	79,4	84,2	85,0	85,0
domov pro osoby se zdrav. postižením	312	117	195	0	71,4	57,7	79,6	80,5	89,0
domov se zvláštním režimem	296	69	205	22	81,7	76,8	83,4	83,0	85,0
nezařazeno	67	15	52	0	84,7	83,9	85,1	86,0	90,0
celkem	1 899	501	1 298	100					

pramen:
vlastní šetření

Pro kvantifikaci celkových nákladů poskytované ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb byla jako klíčový parametr vybrána struktura klientů v jednotlivých typech pobytových zařízení sociálních služeb podle míry závislosti definované stupněm přiznaného příspěvku na péči. Rozložení počtu osob pobírajících příspěvek na péči v jednotlivých typech zařízení názorně zobrazuje tabulka č. 2.

tabulka č. 2:

Rozložení počtu osob pobírajících příspěvek na péči v jednotlivých typech zařízení

typ zařízení	příspěvek na péči podle stupně závislosti					
	I.	II.	III.	IV.	bez příspěvku	nevyplněno
domov pro seniory	223	305	280	185	150	81
domov pro osoby se zdravotním postižením	34	72	91	91	17	7
domov se zvláštním režimem	16	59	87	101	10	23
nezařazeno	8	14	20	19	4	2

pramen:
vlastní šetření

Těžiště analytických prací bylo orientováno na kvantifikaci celkových nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb. V tomto smyslu byly v rámci realizovaného šetření kvantifikovány náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v jednotlivých typech pobytových

zařízeních sociálních služeb v závislosti na přiznaném stupni příspěvku na péči (viz tabulka č. 3).

tabulka č. 3:

Výše nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v jednotlivých typech pobytových zařízení sociální péče podle stupně závislosti (v Kč měsíčně)

typ zařízení	příspěvek na péči podle stupně závislosti				
	bez příspěvku	I.	II.	III.	IV.
domov pro seniory	5 590	6 001	8 286	15 673	18 618
domov pro osoby se zdrav. postižením	5 113	5 228	5 634	7 631	9 191
domov se zvláštním režimem	7 179	4 246	7 176	9 656	14 139

pramen:
vlastní šetření

K 31. prosinci 2014 bylo v ČR celkem více než 62 000 míst v pobytových zařízeních sociálních služeb (viz tabulka č. 4).

tabulka č. 4:

Struktura klientů pobytových zařízení podle stupně závislosti

druh služby	počet klientů k 31. 12. 2014	z toho ve stupni závislosti				
		bez příspěvku na péči	I.	II.	III.	IV.
domov pro seniory	35 857	4 164	6 285	8 870	9 390	7 148
domov pro osoby se zdravotním postižením	12 500	211	1 177	3 146	3 518	4 448
domov se zvláštním režimem	13 648	847	1 450	3 098	3 928	4 325

pramen:
interní data MPSV

Na základě provedené analýzy těchto informací se zjištěnými údaji o výši průměrných nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v jednotlivých typech pobytových zařízení lze konstatovat, že celkové náklady na poskytování ošetrovatelské péče v pobytových zařízeních sociálních služeb na úrovni 7,69 mld Kč. V porovnání se šetřením, které bylo realizováno v r. 2008, vzrostly náklady na poskytování této péče o cca 2,5 mld Kč. Bohužel zdravotní pojišťovny za tuto péči v r. 2014 podle údajů ze svých jednotlivých výročních zpráv zaplatily pouze 1,21 mld Kč, tedy cca 15 % nákladů ošetřujícími lékaři indikované a ošetrovatelským personálem poskytnuté péče.

Je proto logické, že je žádoucí nahradit stávající systém financování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb prostřednictvím výkonových plateb paušální úhradou za klienta. Na rozdíl od výkonové platby, která

představuje mimořádně administrativně náročný systém (manipuluje se s velkým objemem dat, což je spojeno s relativně vysokou chybovostí), který svým způsobem "motivuje k nadprodukcí dodatečných výkonů", hlavní předností "paušální úhrady za klienta" je transparentnost, relativní pružnost a administrativní nenáročnost.

Obdobným způsobem prostřednictvím paušální platby je hrazena i zdravotní péče na lůžkách dlouhodobé péče, přitom věková struktura, základní diagnózy a stupeň soběstačnosti u pacientů na těchto lůžkách a u klientů domovů pro seniory umístěných na ošetrovatelských lůžkách jsou v zásadě obdobné. Výši paušální platby se doporučuje nediferencovat podle míry závislosti ani podle typu pobytového zařízení a stanovit ji jednotnou pevnou denní sazbou na úrovni 340 Kč denně, což plném rozsahu odpovídá výši nákladů na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb. Celkové náklady ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb by tak byly v plném rozsahu profinancovány ze systému veřejného zdravotního pojištění v souladu se zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění.

3. Novost postupů a její zdůvodnění

Metodika reaguje na dlouhodobé problémy systému financování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb ze systému veřejného zdravotního pojištění. Rozsah této péče byl poprvé sledován v r. 2008, tehdy však bylo zjištěno, že značná část pobytových zařízení sociálních služeb neměla nasmlouvaný všechny zdravotní výkony ze Seznamu zdravotních výkonů s bodovými hodnotami, vykazování jednotlivých výkonů ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb představovalo pro naprostou většinu pracovníků zdravotních úseků zcela novou náplň pracovní činnosti, přičemž s její realizací měly minimální zkušenosti. Zjištěný rozsah této péče v pobytových zařízeních sociálních služeb se proto jevil jako neúplný, a proto bylo doporučeno i nadále při vykazování poskytnuté ošetrovatelské a rehabilitační péče vycházet z výkonového modelu, soustavně zlepšovat znalosti pracovníků zdravotních úseků jednotlivých pobytových zařízení o způsobu vykazování této péče a následně po provedené dalšího terénního šetření navrhnout konkrétní výši denní paušální platby za tuto péči.

Výsledky, které byly získány v rámci šetření realizovaného v r. 2014, potvrdily správnost tohoto předpokladu. V současné době je možno stanovit výši paušální denní sazby, která odpovídá reálnému rozsahu ošetrovujícím lékařem indikované a zdravotnickým personálem poskytované ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb. Současně je možno realizovat i některá související opatření, která přispějí k vytvoření uceleného integrovaného systému dlouhodobé sociálně zdravotní péče.

4. Popis uplatnění certifikované metodiky

Předložená metodika úprav systému financování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb představuje pro ministerstvo práce a sociálních věcí unikátní informační zdroj, na jehož základě může v rámci přípravy novely zákona o sociálních službách předložit náměty, které umožní odstranit dlouhodobě existující problémy tohoto typu sociálních služeb a které obecně přispějí k rozvoji služeb sociální péče.

5. Seznam použité související literatury

- AUITHRAKUL, P. *Capital Funding for Elderly Care. Alternative systems for financing the Dutch elderly care: Lessons from international experiences.* Tilburg University, the Netherlands. January 2013. Dostupné z: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=129310>
- BRUTHANSOVÁ, D. – ČERVENKOVÁ, A. *Zdravotně sociální služby v kontextu nového územního uspořádání.* Praha: VÚPSV, 2004 (bez ISBN)
- HALUZA P. *Jak dál ve sporech se zdravotními pojišťovnami? Rezidenční péče č. 2/2015.* ISSN 1801-8718
- HALUZA P. *Kdo je odpovědný za poskytování zdravotní péče v pobytových zařízeních sociálních služeb? Sociální služby listopad /2015.* ISSN 1803-7348
- HORECKÝ, J. *Memorandum je výsledkem nutných kompromisu a pragmatického přístupu.* Sociální služby srpen – září 2014. ISSN 1803-7348
- KEMSER, J. *Soziale Betreuung in der stationären Altenpflege.* Fachtagung "Soziale Betreuung in der Pflege" am 19. November 2009 in Nürnberg und am 10. Dezember 2009 in München. Bayerisches Staatsministerium für Gesundheit und Pflege. Dostupné z: <http://www.stmgp.bayern.de/pflege/fachtage/doc/ftsb-kemser.pdf>
- MACHÁČEK, T. *Transformace veřejného zdravotního pojištění v ČR směrem k holandskému modelu: proč a jak. Konference o holandském modelu zdravotního pojištění.* Dostupné z: http://www.szpcr.cz/mk/tomas_machacek_-_steps_needed_to_change_the_cr_health_insurance_system_-_24032011.pdf
- MOT, E. *The Dutch system of long-term care.* Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2010. ISBN 978-90-5833-448-0. Dostupné také z: <http://www.cpb.nl/en/publication/dutch-system-long-term-care>
- ÖSTERLE, A. – MEICHENITSCH, K. *Pflegesicherungssysteme in Europa.* Soziale Sicherheit č. 11/2007. ISSN 0038-6065
- PROCHÁZKA J. *Financování zdravotní péče v pobytových zařízeních sociálních služeb.* Sociální služby č. 2/2014. ISSN 1803-7348
- PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb.* Praha: ASPI 2003. ISBN 80-86395-69-3
- PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb.* Praha: ASPI 2007. ISBN 978-80-7357-255-6
- ROUBAL, T. *Novinky ve zdravotnictví v Nizozemí.* In: Demografie. 2012. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=830
- SCHUT, E. – SORBE, S. – HOJ, J. *Health Care Reform and Long-Term Care in the Netherlands. OECD Economics Department Working Papers, 2013* Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/health-care-reform-and-long-term-care-in-the-netherlands_5k4dlw04vx0n-en
- SPOOR, L. *Towards Multi-Pillar Financing of Dutch Long-term Care for the Elderly?* In: The Geneva Association. April 2013. Dostupné z: <https://www.genevaassociation.org/media/77340/ga2013-health28-spoor.pdf>
- TOMEŠ, I. *Otázky realizace povinné sociální solidarity sociálním státem.* FÓRUM sociální politiky, mimořádné číslo 2015. ISSN 1802-5854
- VAN DER VEEN, R. – HUIJBERS, P. – NIES, H. *Governance and financing of long-term care. Dutch National Report. Utrecht 2010.* In: Interlinks. Dostupné z: http://interlinks.euro.centre.org/sites/default/files/WP6_NL.pdf

VODIČKA, G. *Problém se sociálními službami ve zdravotnických zařízeních*. Infoservis VZP č. 3/2010. (bez ISSN) dostupné z:

<http://www.vzp.cz/cms/internet/cz/Lekari/Informace-pro-praxi/Infoservis/infoservis3-2010.pdf>

Die Grundsätze der Pflegeversicherung. In: [pflege-deutschland.de](http://www.pflege-deutschland.de) [on-line]. [cit. 2014-05-23]. Dostupné z: <http://www.pflege-deutschland.de/pflegeversicherung/grundsaeetze.html>

Elternunterhalt (Deutschland). In: Wikipedia [on-line]. [cit. 2014-06-02]. Dostupné z: [http://de.wikipedia.org/wiki/Elternunterhalt_\(Deutschland\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Elternunterhalt_(Deutschland))

Health insurance information centre. 2013 [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <http://www.zorgverzekering.org/eng/general-information/awbz/care-covered-by-awbz/>

Hilfe zur Pflege vom Sozialamt. In: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, Wegweiser Demenz [on-line]. [cit. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.wegweiser-demenz.de/hilfe-zur-pflege.html>

Odborná ošetrovatelská péče a léčebná rehabilitace hrazená z prostředků veřejného zdravotního pojištění – současný stav v LDN, na ošetrovatelských lůžkách, v domácí péči a v ÚSP. Praha: VZP, 2003

přednáška MUDr. D. Gajdoštika na semináři Poslanecké sněmovny parlamentu ČR dne 30. dubna 2015 k problematice příspěvku na péči [online], cit. [2015-06-27], dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4306&ido=1127&td=19&cu=10>

Ratgeber zur Pflege. Alles, was Sie zur Pflege wissen müssen. Bundesministerium für Gesundheit. [cit. 2014-05-23]. Dostupné z: http://www.bmg.bund.de/fileadmin/dateien/Publikationen/Pflege/Broschueren/Broschuerer_Ratgeber_zur_Pflege_Alles_was_Sie_zur_Pflege_wissen_muessen.pdf

Stationäre Pflege. In: Bundesministerium für Gesundheit [on-line]. 14.01.2014 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.bmg.bund.de/pflege/leistungen/stationaere-pflege.html>

The role of local and regional authorities in the provision of local social services. Strasbourg: Council of Europe, 1999

Ústavní soud České republiky: Sbírnka nálezů a usnesení – svazek 69. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-288-5

Verfahren zur Feststellung der Pflegebedürftigkeit. Elftes Buch. Soziale Pflegeversicherung. [on-line]. [cit. 2014-05-26]. Dostupné z: <http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/sgbxi/18.html>

Vorrang der Rehabilitation vor Pflege. Sozialgesetzbuch. Elftes Buch. Soziale Pflegeversicherung. Dostupné z: <http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/sgbxi/31.html>

Vorrang von Prävention und medizinischer Rehabilitation. Elftes Buch. Soziale Pflegeversicherung. Dostupné z: <http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/sgbxi/5.html>

6. Seznam publikací, které předcházely metodice

ČERVENKOVÁ, A. – BRUTHANSOVÁ, D. – PECHANOVÁ M. *Sociálně zdravotní služby poskytované klientům na ošetrovatelských odděleních domovů důchodců a v*

léčebnách dlouhodobě nemocných se zřetelem k jejich sociální situaci a zdravotnímu stavu. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-35-2

MISCONIOVÁ, B. – MERHAUTOVÁ, I. – PRŮŠA, L. *Podmínky poskytování ošetrovatelské péče v rezidenčních zařízeních vč. návrhu propojení systémů zdravotní a sociální péče.* Praha: VÚPSV, 2003 (bez ISBN)

MISCONIOVÁ, B. – PRŮŠA, L. – VOSTROVSKÁ, H. *Integrovaná domácí sociálně zdravotní péče.* Praha: VÚPSV, 2003 (bez ISBN)

PRŮŠA, L. a kol. *Poskytování ošetrovatelské a rehabilitační zdravotní péče uživatelům pobytových sociálních služeb v pobytových zařízeních sociálních služeb a v lůžkových zdravotnických zařízeních.* Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-030-1

PRŮŠA, L. *Model efektivního financování a poskytování dlouhodobé péče.* Praha: VÚPSV, 2011. ISBN 978-80-7416-097-4

PRŮŠA, L. *Financování služeb sociální péče v ČR – teorie a praxe.* FÓRUM sociální politiky č. 3/2015. ISSN 1802-5854

PRŮŠA, L. *Důsledky stárnutí populace na potřebu služeb sociální péče do roku 2030.* Demografie č. 3/2015. ISSN 0011-8265

PRŮŠA, L. – LANGHAMROVÁ, J. – BAREŠ, P. – HOLUB, M. *Náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb),* Praha: VÚPSV, 2015. ISBN 978-80-7416-232-9 (v tisku)

LANGHAMROVÁ, J. – PRŮŠA, L. *Jaký je skutečný rozsah ošetrovatelské péče v pobytových zařízeních sociálních služeb?",* příspěvek vyjde v časopise FÓRUM sociální politiky č. 3/2016. ISSN 1802-5854.